

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

KA2 STRATEGIC PARTNERSHIP PROJECT Nr 2020-1-LT01- KA201-078065

I, Citizen to Be

Es, topošais pilsonis

DARBS

Mācību resursi

Izdevums *Es, topošais pilsonis* ir metodisks līdzeklis ekonomikas, pilsoniskās izglītības un ētikas mācību satura apguvei starpdisciplinārā pieejā, kas izstrādāti Erasmus+ KA2 projekta *I, Citizen to Be* ietvaros. Projekta materiāli sastāv no 12 nodarbībām: personība, nabadzība, roboti, ekoloģija, patērētājs, brīvprātīgais darbs, sociālie tīkli, viltus ziņas, darbs, veselība, maiņa, uzņēmējdarbība. Katra nodarbība ir sagatavota tā, lai tā atbilstu skolēnu vecuma grupai, kā arī sociālajai un kognitīvajai attīstībai. Katrai nodarbībai tiek piedāvāts ieteicamais mācību procesa apraksts, kas ietver 3 vai vairāk fragmentus. Katrā nodarbībā tiek aktualizēta konkrēta tēma, kas atspoguļo personīgo vai sociālo, vai globālo perspektīvu, ietverot ekonomiskos, pilsoniskos un ētiskos aspektus.

Redaktors: Ineta Helmane, Inguna Lāce, Staņislava Marsone

© Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas, mākslas fakultāte, 2023

VAI JŪS BŪTU LAIMĪGĀKS, JA JŪSU VECĀKI NESTRĀDĀTU?

JĒDZIENI

Uzņēmējs - persona, kas apvieno kapitālu, darbaspēku un citus saimnieciskos resursus noteiktu peļņas gūšanas darbību veikšanai; biznesa uzņēmuma īpašnieks.

Nauda - apmaiņas līdzeklis, kā arī instruments vērtības mērīšanai un uzkrāšanas līdzeklis.

Darbs - mērķtiecīga cilvēka darbība, kad resursi tiek pārveidoti par lietām un cilvēkiem noderīgiem pakalpojumiem.

Alga - samaksa par darbu.

Alternatīvās izmaksas - labākais risinājums, kas nav izvēlēts.

Apmaiņa - preču, pakalpojumu apmaiņa pret citām precēm vai pakalpojumiem, ieskaitot naudu.

BĒGŠANA NO NABADZĪBAS: IESPĒJAMA MISIJA!

ILGUMS - 15 minūtes

FRAGMENTS I

IEVADS

Jānim mājās kļūst garlaicīgi un viņš sūta īsziņas mātei.

(VIZUĀLI ATĒLOJIET TO KĀ TĒRZĒŠANAS PLŪSMU)

"Mammu, kad tu atgriezīsies?"

"Es esmu sapulcē."

Neatbildēts zvans Jānim.

"Es nevaru parunāt." Kas noticis?

"Kad tu būsi mājās?" Garlaicīgi 😞

"Es strādāju." Vai tu jau izvedi suni?

"Kad tu atgriezīsies?" Kad tu atgriezīsies? Kad tu atgriezīsies? 😞😞😞

"Kad beigšu darbu. Plkst. 6, būšu mājās 😊 . Es tagad nevaru sarakstīties

SKOLOTĀJA GRĀMATA

Vissvarīgākais ir tas, ka skolēns:

- Pārdomāt savu attieksmi pret darbu.
- Būt empātiskam, izjust līdzjūtību pret cita situāciju.
- Nosaukt trīs iemeslus, kāpēc cilvēki strādā.

Norise:

- Skolēni patstāvīgi lasa sarunu
- Pēc intervijas – klases diskusija atbilstoši uzdotajiem jautājumiem

"Tev darbs ir svarīgāks par mani." Tu esi darbā vairāk nekā mājās. Tu pievērs lielāku uzmanību saviem kolēģiem nekā man 😊

Jānis domāja – kad izaugšu, es nekad nestrādāšu. Es visu savu laiku veltīšu ģimenei, spēlēšos ar bērniem, un mēs visi būsīm ļoti laimīgi.

"Mammu, atpakaļceļā, atnes kaut ko garšīgu no veikala un nopērc jaunu apģērbu. Futbola nometne 😊 sāksies rīt.

ATBILDIET UZ JAUTĀJUMIEM:

1. Vai esat iepazinušies ar Jāņa situāciju? Kam šajā situācijā ir taisnība – Jānim vai viņa mātei? Kāpēc?
2. Vai jūs būtu laimīgāki, ja jūsu vecāki nestrādātu? Kā tad izskatītos jūsu dzīve.
3. Kāpēc, jūsuprāt, cilvēki strādā?

ATBILDES UZ JAUTĀJUMIEM:

1. Vai esat iepazinieš ar Jāņa situāciju? Kam šajā situācijā ir taisnība – Jānim vai viņa mātei? Kāpēc?

Mudiniet skolēnus padomāt, iejusties abu varoņu situācijā. Tas ir normāli, ka Jānis ir bēdīgs un viņam ir nepieciešama uzmanība. Normāli ir arī tas, ka mamma ir apņēmusies strādāt, būt atbildīga. Padomājiet, kas palīdzētu atrisināt šo problēmu, iespējams, iepriekšēja vienošanās – ka mamma būs mājās līdz pulksten 6 vakarā, un Jānis līdz tam laikam viņu netraucēs.

2. Vai jūs būtu laimīgāks, ja jūsu vecāki nestrādātu? Kā tad izskatītos jūsu dzīve.

Bez darba cilvēkam ir daudz brīvā laika, ko viņš var veltīt ģimenei, vaļaspriekiem, draugiem, mācībām, bet zaudē iespēju nopelnīt, socializēties, attīstīties profesionālajā jomā.

3. Kāpēc, jūsuprāt, cilvēki strādā?

	<p><i>Visizplatītākā atbilde būs iegūt naudu. Pajautājiem skolēniem, un kam šī nauda ir vajadzīga? Kāpēc ir alga par darbu? Tā kā tiek radīti citiem nepieciešamie produkti un pakalpojumi. Apsveriet, kas vēl bez algas motivē strādāt? Interasantas aktivitātes, vēlme sasniegt mērķus, forši kolēģi, iespēja iegūt pieredzi, būt noderīgam citiem utt.</i></p>
<p>DARBS VIENO CILVĒKUS</p> <p>ILGUMS - 30 minūtes</p>	
<p>FRAGMENTS II</p>	
<p>JAUNA MATERIĀLA SKAIDROJUMS</p>	<p>SKOLOTĀJA GRĀMATA</p>
<p>Jauni materiāli - teorijas interpretācija</p> <p>Vai miljonāri strādā? Īlons Mask ir viens no bagātākajiem cilvēkiem pasaulē. Viņš ir [uzņēmējs], Tesla un SpaceX dibinātājs. Ja viņš to gribētu, viņš visu laiku varētu lasīt grāmatas un spēlēt videospēles. Ar viņa bagātību pietiktu vēl dažām nākamajām paaudzēm.</p> <p>Bet Mask nestāv uz vietas. Tuvākajos gados viņš plāno četrkārtīgi palielināt savus ienākumus. Lai to panāktu,</p>	<p>Vissvarīgāk:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Saprast, ka ir nepieciešami daudzi cilvēki un viņu mijiedarbība, lai nepieciešamās lietas un pakalpojumi sasniegtu mūs.</i> • <i>Izprast, ka darbs ir svarīga un neizbēgama katra cilvēka un sabiedrības dzīves sastāvdaļa, tāpēc tie, kas dara kādu darbu, ir jāciena.</i>

uzņēmējs plāno savu dienu ar 5 minūšu precizitāti. Bieži aizmirst pat ēst. Vai uzņēmēju motivē tikai [nauda]?

Noteikti nē. Masks saka, ka viņu visvairāk aizrauj ziņkārība par to, kāda pasaule izskatīsies nākotnē. Tāpēc Masks var baudīt ikdienas gandarījumu par savu ziņkārību, un mēs varam izbaudīt viņa izstrādātos elektriskos automobiļus un kosmosa lidojumus, ko viņš izstrādā.

Ļoti sen cilvēki paši rūpējās par visām savām vajadzībām. Viņi medīja pārtiku, uzcēla mājokli, šuva drēbes un mācīja savus bērnus. Bija ļoti grūti tā dzīvot. Cilvēki bieži bija izsalkuši un nosaluši, viņu patversmi aizpūta viegla vēsma, un tikai ļoti maz cilvēku zināja, kā lasīt vai rakstīt.

Tāpēc šodien mēs ejam uz [darbu], kur mēs saņemam [algu].. Par ko mēs varam nopirkt to, kas mums nepieciešams. Mēs saņemam samaksu, jo mēs darām kaut ko noderīgu citiem. Piemēram, mēs cepam picas, remontējam automašīnas vai mācām vācu valodu.

Darbam ir [iespēju izmaksas] – laiks un enerģija, ko mēs veltām darbam, mēs varētu veltīt draugiem, sportam vai mācībām.

Darbs ir [apmaiņa]. Mēs pārvēršam savu laiku un spējas par noderīgiem produktiem. Mēs apmainām izveidotos produktus pret naudu. Un mēs apmainām saņemto naudu pret to, kas mums nepieciešams. Darbs ir labsajūtas un progresā dzinējspēks. Bez darba un apmaiņas mēs joprojām būtu izsalkuši un sasaluši, un spēja rakstīt šķīstu tikpat tāla kā ceļojumi kosmosā.

Norise:

- *Skolēni patstāvīgi lasa tekstu.*
- *Skolēni sēž aplī un izvēlas jebkuru priekšmetu klasē.*
- *Šo priekšmetu studenti nodod aplī no rokas uz roku, izstāstot tā stāstu.*

Padomi:

Aiciniet skolēnus, lasot tekstu, pievērst uzmanību jēdzieniem, pārbaudīt, vai viņi tos saprot, vai viņi tos lieto, vai viņi spēj tos izskaidrot saviem vārdiem, un sniegt piemērus.

Kad skolēni stāsta stāstu, apstājieties pie interesantākajām profesijām, kuras viņi ir nosaukuši, pārrunājiet, vai viņi vēlētos veikt šo darbu, vai tas ir svarīgi priekšmeta vēsturē, kādas īpašības un vērtības ir nepieciešamas šīs profesijas pārstāvim.

Vizualizācijas ideja: vizualizēt zīmuli pa daļām, pievienojot katrai daļai nodarbinātos, kas to izveidoja: mežstrādnieki, uzņēmējs, šoferis, pārdevēju, rūpnīcas strādnieks, gumijas izstrādātājs, grāmatvedis, laboratorijas darbinieks, dizaineris, inženieris.

Nosaukums: Daudz cilvēku rada vienu zīmuli

J: Vai jūs domājat, ka būtu ātrāk un lētāk izgatavot zīmuli vienā vietā no sākuma līdz beigām?

UZDEVUMI

1. UZDEVUMS

Sēdieties aplī un izvēlieties jebkuru priekšmetu klasē. Nosūtiet to aplī un pastāstiet savu stāstu. Cik daudz cilvēku un kā veicināja to, ka tas parādījās jūsu rokās.

Piemēram, zīmulis:

Skolotājs viņu atveda uz klasi, pirms tam:

Skolas administrators pirms tam pasūtīja kancelejas preces:

Šoferis uz skolu atveda zīmuļus un citas mantas, pirms tam:

Noliktavas pārzinis pirms tam iesaiņoja zīmuli:

Kravas automašīnas vadītājs atveda zīmuļus no ostas, pirms tam:

1. UZDEVUMS

Sēdieties aplī un izvēlieties jebkuru priekšmetu klasē. Nosūtiet to aplī un pastāstiet savu stāstu. Cik daudz cilvēku un kā veicināja to, ka tas parādījās jūsu rokās.

Piemēram, zīmulis:

Skolotājs viņu atnes uz klasi, pirms tam:

Skolas administrators pirms tam pasūtīja kancelejas preces:

Šoferis uz skolu atveda zīmuļus un citas mantas, pirms tam:

Noliktavas pārzinis pirms tam iesaiņoja zīmuli:

Kravas automašīnas vadītājs atveda zīmuļus no ostas, pirms tam:

Kravas kuģa darbinieki atveda zīmuli no Ķīnas, pirms tam:

<p>Kravas kuģa darbinieki atveda zīmuli no Ķīnas, pirms tam:</p> <p>Ķīnas rūpnīcas strādnieki savāca zīmuli no grafiņa serdes, koka, metāla dzēšgumijas turētāja un dzēšgumijas, pirms tam:</p> <p>Ugunsdzēsējs nodzēsa ugunsgrēku, kas izcēlās rūpnīcā, pirms tam:</p> <p>Rūpnīcas īpašnieks nāca klajā ar ideju par zīmuļu izgatavošanu. Atrada koksnes piegādātājus no Kanādas, gumijas ražotājus no Šrilankas, nolīga rūpnīcas strādniekus, pirms tam:</p> <p>Kanādas mežizstrādātāji nocirta kokus, pirms tam:</p> <p>2. UZDEVUMS "Kas labāk - būt par ugunsdzēsēju vai uzņēmēju?"</p> <p>Aizpildiet tabulu</p>	<p>Ķīnas rūpnīcas strādnieki savāca zīmuli no grafiņa serdes, koka, metāla dzēšgumijas turētāja un dzēšgumijas, pirms tam:</p> <p>Ugunsdzēsējs nodzēsa ugunsgrēku, kas izcēlās rūpnīcā, pirms tam:</p> <p>Rūpnīcas īpašnieks nāca klajā ar ideju par zīmuļu izgatavošanu. Atrada koksnes piegādātājus no Kanādas, gumijas ražotājus no Šrilankas, nolīga rūpnīcas strādniekus, pirms tam:</p> <p>Kanādas mežizstrādātāji nocirta kokus, pirms tam:</p> <p>.....</p> <p>2. UZDEVUMS "Kas ir labāk - būt ugunsdzēsējam vai uzņēmējam?"</p> <p>Aizpildiet tabulu</p> <p>Ilgums: 10 min.</p> <p>Vissvarīgāk:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Zināt īpašības, kas nepieciešamas dažādu profesiju pārstāvjiem.</i> • <i>Paskaidrojiet principu "darbs ir apmaiņa".</i> • <i>Saprast, kas ir darbs pēc aicinājuma.</i>
---	--

PROFESĪJA	KO TAS DOD SABIEDRĪBAI?	KO JŪS SAŅEMAT PRĒTĪ?	GALVENĀS 3 ĪPAŠĪBAS	VAI JUMS IR NEPIECIEŠAMS AICINĀJUMS?
Ugunsdzēsējs				
Skolotājs				
Dzejnieks				
Seima loceklis				
Jogas skolotājs				
Bezdarbnieks, kas saņem pabalstu				
Ietekmes veidotājs sociālajos medijos				
Uzņēmējs				
Tavs sapņu darbs				

Norise:

- *Skolēni patstāvīgi aizpilda tabulu.*
- *Jūs diskutējat ar visu klasi.*

PROFESĪJA	KO TAS DOD SABIEDRĪBAI?	KO JŪS SAŅEMAT PRĒTĪ?	GALVENĀS 3 ĪPAŠĪBAS	VAI JUMS IR AICINĀJUMS?
Ugunsdzēsējs	<i>Dzīvības un īpašuma izglābšanu</i>	<i>Algu; Sabiedrības cieņu un pateicību</i>	<i>Drosme Fiziskā izturība Psiholoģiskā izturība</i>	<i>Aicinājums ir spēcīga iekšēja sajūta, ka vēlaties darīt šo darbu neatkarīgi no apstākļiem (algas lieluma, citu viedokļu utt.). Aicinājums kā dzīves mērķis. Nav pareizas atbildes, apsveriet</i>
Skolotājs	<i>Izglītotas personības</i>	<i>Algu; Lepnumu, ka tu mainies</i>	<i>Vēlme pilnveidoties Vēlme mācīt Radošums</i>	
Dzejnieks	<i>Iedvesmu; Gudrību</i>	<i>Atlīdzību; Apmierinātību</i>	<i>Radošums; Spriestspēja; Labas prasmes domu nodošanai</i>	
Seima loceklis	<i>Atrisinātas problēmas, pieņemtus likumus</i>	<i>Atlīdzību; Izpratni</i>	<i>Intelektuāls; godīgs; empātisks</i>	
Jogas skolotājs	<i>Pašapmierinātību; ķermeņa un dvēseles līdzsvaru</i>	<i>Gandarījumu; Atlīdzību</i>	<i>Fiziskais un psiholoģiskais spēks; Mierīgs prāts</i>	
Bezdarbnieks, kas saņem pabalstu	<i>Šajā laikā neko</i>	<i>Naudu un palīdzību darba meklējumos</i>		
Ietekmes veidotājs	<i>Labu garastāvokli</i>	<i>Slavu; Atlīdzību</i>	<i>Interesants; kurš vēlas publicēt savu</i>	

	sociālajos medijos (influencers)	lii; informāciju; personīgo vēsturi		personīgo dzīvi; Komunikatīvs	
	Uzņēmējs	Jaunus produktus un pakalpojumus; atrisinātas problēmas; darbu	Daļu no peļņas; apmierinātību; apmierinātu ziņkārību (piemēram, kā Ilons Masks)	Radošums; Nākotnes paredzēšana; Drosme riskēt	
	Tavs sapņu darbs				

3. UZDEVUMS "Ko darīt, ja...?"

Vizualizējiet katru izteikumu kā spilgtu kartīti ar tekstu, lai skolotājs to varētu atvērt uz tāfeles kā slaidu.

3. UZDEVUMS "Kas būtu, ja...?"

Ilgums: 10 min.

Vissvarīgāk:

- Redzēt pozitīvās un negatīvās sekas, domāt loģiski un radoši.
- Argumentēt savu viedokli

Norise:

- Skolēni pāros nosauc pozitīvās un negatīvās sekas.
- Apspriediet to kopā.
- Parādiet situācijas ekrānā, lai ikviens varētu brīvi izlemt, vai vēlas, lai šīs situācijas piepildītos.

Padoms:

<p>Nosaučiet vienu pozitīvu un vienu negatīvu situācijas seku.</p> <p>1. Ja tiek pieņemts likums, ka nedēļas nogale ilgst 5 dienas, bet darba dienas ir 2, tad..... Valstīm: Negatīvs:</p> <p>2. Ja visi strādāja tikai pēc aicinājuma, tad.... Valstīm: Negatīvs:</p> <p>3. Ja visu darbu paveica roboti, tad..... Valstīm: Negatīvs:</p>	<p>Mudiniet skolēnus drosmīgi paust savas domas un cienīt citu viedokli. Šajās situācijās nav vienas pareizas atbildes, tas viss ir atkarīgs no argumentācijas.</p> <p>Nosaučiet vienu pozitīvu un vienu negatīvu situācijas seku.</p> <p>1. Ja tiek pieņemts likums, ka nedēļas nogale ilgst 5 dienas, bet darba dienas ir 2, tad..... <i>Tas ir pozitīvi: sākumā daudzi priecātos, ka brīvā laika pieaugums ir palielinājies.</i> <i>Negatīvie aspekti: tiktu radīts mazāk preču un pakalpojumu, sāktu ppietrūkt visnepieciešamākie produkti un tiktu traucēta sabiedriskā dzīve.</i></p> <p>2. Ja visi strādātu tikai pēc aicinājuma, tad.... <i>Pozitīvi: daži cilvēki kļūtu laimīgāki, atklātu dzīves jēgu.</i> <i>Negatīvi: daudzi nekad nesāktu strādāt, jo neatrastu aicinājumu.</i></p> <p>3. Ja visu darbu paveiktu roboti, tad..... <i>Pozitīvi: cilvēki varētu veltīt vairāk laika attīstībai, ģimenei, atpūtai.</i> <i>Negatīvi: ilgtermiņā cilvēki sāktu justies nevajadzīgi, jo viņi nespētu dalīties savās spējās ar citiem.</i></p>
--	--

DARBS VIENO CILVĒKUS

ILGUMS - 30 minūtes

Ar saviem vārdiem, nosauciet:

Ieguvumi no darba sabiedrībai.....

Izstrādāti produkti un pakalpojumi. Progress.

Ieguvumi no darba strādniekam.....

Attīstība, alga, apmierinātība, iespēja būt noderīgam citiem.

Darbs tiek atalgots, jo.....

Darbinieka radītais labums ir vajadzīgs kādam citam (cepta maizīte, izgatavots motorollers vai sacerēts dzejolis).

Ja vasarā strādātu saldējuma stendā, jūsu alternatīvās izmaksas būtu.....

Vasara ar draugiem.

Šajā stundā es jutos ....., jo.....

Vissvarīgākais, ko es iemācījos šajā stundā, ir .....

DARBS IR APMAIŅA

INFOGRAFIKA

